

Innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimus Helsingin kaupungin, Espoon kaupungin, Vantaan kaupungin ja valtion välillä

2021-2027

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimus Helsingin kaupungin, Espoon kaupungin, Vantaan kaupungin ja valtion välillä

1. SOPIJAOSAPUOLET

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) sekä Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupungit.

Muut yhteistyöosapuolet ovat opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) sekä ympäristöministeriö (YM).

2. TARKOITUS JA TAUSTA

Hallitus on asettanut tavoitteeksi nostaa Suomen tutkimus- ja kehittämismenojen osuus nykyisestä 2,7 prosentin bruttokansantuoteosuudesta 4 prosenttiin 2030 mennessä. Tähän pääsemiseksi tarvitaan yhteistä näkemystä ja missioita, kunnianhimoisempaa tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa (tki-toimintaa) sekä investointeja niin julkiselta kuin yksityiseltä sektorilta.

Kansallisen TKI-tiekartan mukaan korkeatasoinen osaaminen on perusta, jolle tavoitteiltaan kunnianhimoista, alueiden, alojen ja organisaatioiden vahvuudet hyödyntävää, kansainvälisesti kilpailukykyistä ja yhteiskunnan uudistumista tukevaa innovaatiotoimintaa voidaan rakentaa. Valtion ja kaupunkien väliset ekosysteemisopimukset ovat olennainen osa tiekartan uutta kumppanuusmallia, jonka tavoitteena on vahvistaa julkisen ja yksityisen sektorin välistä tki-yhteistyötä. Osaamiskärkien vahvistamiseksi, levittämiseksi ja vaikuttavuuden lisäämiseksi tutkimusta ja sitä hyödyntäviä verkostoja on koottava isommiksi osaamiskeskittymiksi ja ekosysteemeiksi.

Hallitusohjelmassa linjataan, että yliopistokaupunkien kanssa luodaan erilliset sopimukset julkisen ja yksityisen tki-rahoituksen strategisesta kohdentamisesta globaalisti kilpailukykyisten ekosysteemien vahvistamiseksi. Ekosysteemisopimukset ovat osa hallituksen toimia, joilla Suomesta halutaan luoda vuoteen 2030 mennessä maailman toimivin kokeilu- ja innovaatioympäristö. Hallitusohjelman strategisena tavoitteena on, että Suomi tunnetaan teknologisen kehityksen, innovatiivisten hankintojen ja kokeilukulttuurin edelläkävijänä. Innovatiivisten julkisten hankintojen määrää halutaan kasvattaa 10 prosenttiin julkisista hankinnoista vaalikauden loppuun mennessä sekä niiden avulla kehittää palveluja, luoda kasvua ja mahdollistaa referenssimarkkinoiden kehittymistä.

Kansallisen kaupunkistrategian mukaan kaupungit toimivat osaamisen ja innovaatiotoiminnan sekä yritystoiminnan kehittämisen alustoina. Strategia tunnistaa, että kaupungit ja valtio yhdessä korkeakoulujen, tutkimuslaitosten sekä elinkeinoelämän kanssa luovat edellytyksiä maailmanluokan osaamiskeskittymille ja innovaatioympäristöille.

Sopimuksessa määritellyt strategiset painopisteet vastaavat opetus- ja kulttuuriministeriön tunnistamia ja tukemia korkeakoulujen osaamiseen perustuvia vahvuuksia.

Sopimus on luonteeltaan aiesopimus, joka määrittää osapuolten tahtotilan, tavoitteet ja painopisteet.

3. TAVOITTEET

Ekosysteemisopimusten kantavana ideana on innovatiiviset ja edelläkävijyyttä tavoittelevat kaupungit, jotka omien vahvuuksien pohjalta hyödyntävät digitalisaation, uusien teknologioiden ja hiilineutraaliuden tuomia mahdollisuuksia ja siten vauhdittavat elinkeinoelämän uudistumista ja kestävästä kaupunkia.

Sopimuksilla vahvistetaan vetovoimaisten osaamiskeskittymien ja innovaatioympäristöjen rakentumista sekä suomalaisten toimijoiden kytkeytymistä kansainvälisiin tki-verkostoihin ja arvoketjuihin. Sopimuksilla kehitetään innovaatiotoiminnan ekosysteemejä eli tiiviitä yhteistoimintaverkostoja, vahvistetaan osaamiskärkeä sekä lisätään tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan vaikuttavuutta kaupunkilähtöisesti. Keskeisinä keinoina ovat kaupunkikehityshankkeet, innovatiiviset julkiset hankinnat, tutkimustulosten hyödyntäminen, uudet liiketoimintaekosysteemit, start-up -yhteisöt sekä osaamisen vahvistaminen kansainvälisten osaajien avulla. Toimenpiteiden odotetaan luovan uutta paikallista kehitysdynamiikkaa, kansainvälisesti merkittäviä uusia kasvuavauksia sekä kaupunkien välisen yhteistyön tiivistymistä sopimuksen painopistealueilla.

Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupungit solmivat yhteisen ekosysteemisopimuksen valtion kanssa. Sopimuksen puitteissa kaupunkien tavoitteena on vahvistaa kaupunkien, yritysten, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yhteistyötä kolmessa kaupungeille strategisesti merkittävässä painopisteessä sekä varautua käynnistämään aloitteita, joilla reagoidaan toimintaympäristön muutoksiin sekä nouseviin teknologioihin ja teemoihin rakennerahasto-ohjelmakaudella 2021 – 2027.

Ekosysteemisopimuksen kautta käynnistettävien kehittämishankkeiden tavoitteena on vahvistaa pääkaupunkiseudulle rakentuvaa kehitys- ja kokeiluympäristöjen verkostoa, innovaatio- ja osaamiskeskittymiä sekä yritysten liiketoimintaa kehittäviä palveluita. Yhdessä hankkeet rakentavat edellytyksiä uusien innovaatiovetoisten yritysten synnylle ja olemassa olevien yritysten liiketoiminnan kehittymiselle. Menestyvät yritykset synnyttävät uusia työpaikkoja. Hankkeet kehittävät osaltaan pääkaupunkiseudun innovaatioekosysteemiä kasvattaen pääkaupunkiseudun ja Suomen kilpailukykyä. Hankkeilla vastataan osaltaan kaupungeille tärkeisiin kestävästä kaupunkikehittämisen haasteisiin.

4. STRATEGISET PAINOPISTEALUEET 2021 – 2027

Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupunkien ekosysteemisopimus rakentuu neljästä temaattisesta kokonaisuudesta. Kokonaisuudet ovat:

- **Älykkäät ja kestävät kaupunkiratkaisut**
- **Hyvinvointi ja terveysteknologia**

- **Uudet oppimisympäristöt ja osaamisen digitaaliset ratkaisut**
- **Uudet avaukset ja yleinen ekosysteemien kehittäminen**

Ekosysteemisopimuksen kolme ensimmäistä kokonaisuutta ovat kaupungeille sekä strategisesti tärkeitä kestävän kaupunkikehittämisen osa-alueita, että painopisteitä, joilla on pääkaupunkiseudulla merkittävää kasvupotentiaalia. Teemoissa on myös käynnissä toimintaa, joiden päälle kehittämistyötä voidaan rakentaa. Neljäs painopiste mahdollistaa toiminnan kohdentamisen joustavasti sellaisille alueille, joiden ennakointi on vaikeaa sopimusta laadittaessa. Uusilla avauksilla voidaan esimerkiksi vauhdittaa jonkin nopeasti nousevan liiketoimintaekosysteemin kehitystä tai reagoida toimintaympäristön muutokseen.

Valittuja painopisteitä voidaan tukea kaupunkien laajoilla elinkeino- ja innovaatiopolitiikan välineillä. Tällöin perinteisten välineiden rinnalle nostetaan keinoja, joilla pyritään hyödyntämään koko kaupunkiorganisaatiota – sen palveluita, infrastruktuuria, dataa, omaisuutta, hankintoja ja sääntöohjausta. Kaupunkien tunnistamat haasteet sekä kehitys- ja kokeiluympäristöt tuovat lisäarvoa yritysten ja tutkimuspartnereiden tutkimus- ja tuotekehitysprosesseihin. Parhaimmillaan kaupunki voi tarjota alustan yrityksille kehittää uusia tuotteita myös laajemmille markkinoille sekä luoda kysyntää kokonaan uusille tuotteille.

Pääkaupunkiseudun ekosysteemisopimuksessa hankkeiden valmistelua pyritään ohjaamaan niin, että ainakin osassa hankkeita toiminnassa korostuvat kansainvälistymiseen liittyvät tavoitteet. Esimerkiksi kehitys- ja kokeiluympäristöjen vahvistamisessa ja hyödyntämisessä tulee vähintään välillisesti olla tavoitteena edistää kansainvälisten yritysten tutkimus- ja tuotekehitystoimintaa pääkaupunkiseudulla.

4.1. Älykkäät ja kestävät kaupunkiratkaisut

Painopisteessä kehitetään kaupunkien, yritysten, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yhteistyönä älykkäitä ja kestäviä kaupunkiratkaisuja sekä vahvistetaan innovaatio- ja osaamiskeskittymiä ohjelmakauden aikana tarkentuissa teemoissa. Kehittämistyön tuloksena syntyy uusia innovaatioita ja ratkaisuja, jotka tukevat kaupungeja saavuttamaan kunnianhimoisia päästövähennyksiä ja avaavat samalla yrityksille uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Olennainen osa toimintaa on kaupunkien aktiivinen rooli kehitys- ja kokeiluympäristönä, asukkaiden osallisuus sekä kaupunkikehityksen haasteiden kytkeminen osaksi yritysten ja tutkimuspartnereiden toimintaa.

Painopiste vastaa vähähiilisyyden ja vihreän siirtymän tavoitteisiin kiinnittymällä kaupunkien, valtion ja EU:n päästövähennystavoitteisiin. Tukemalla korkeakoulujen ja yritysten tutkimus- ja tuotekehitysprosesseja syntyy uusia ja paranneltuja ratkaisuja. Kaupunkien aktiivinen osallistuminen prosesseihin luo mahdollisuuksia edelläkävijämarkkinoiden syntymiselle, mikä tukee ratkaisujen kansainvälistä vientiä.

Pääkaupunkiseutu on riittävän suuri alue, että yrityksille ja tutkimuspartnereille voidaan tunnistaa oikea-aikaisesti useisiin eri teemoihin liittyviä kehitys- ja kokeiluympäristöjä. Kolmen kaupungin yhteistyö lisää ratkaisujen käyttöönottoon liittyvää vaikuttavuutta.

Älykkäitä ja kestäviä kaupunkiratkaisuja kehitetään erityisesti rakennettuun ympäristöön liittyen (mm. energiatehokkuusinvestointeihin liittyvät ratkaisut sekä

rakentamisen uudet vähähiiliset ja digitaaliset ratkaisut). Muita teemoja voivat olla esimerkiksi aluetason energiaratkaisujen kehittäminen, kiertotalouden ja urbaanin ruuantuotannon ratkaisut sekä älykkään ja kestävä liikenteen ratkaisut. Yhteistä valittaville kehittämiskohteille on kytkeytyminen kaupunkien kestävä kehitystä tukeviin tavoitteisiin.

4.2. Hyvinvointi ja terveysteknologia

Pääkaupunkiseudulla on merkittävää hyvinvointiin ja terveysteknologiaan liittyvää tutkimus- ja yritystoimintaa. Pääkaupunkiseudun kaupungit ovat yhdessä kumppaneiden kanssa kehittäneet hyvinvointiin, terveyteen ja terveysteknologiaan liittyviä kehitys- ja kokeilu ympäristöjä sekä alkuvaiheen yritystoimintaa tukevia palveluita. Ekosysteemisopimuksen tuella vahvistetaan yritysten tuotekehitystä ja kasvua tukevia osaamiskeskittymiä, yrityspalveluita sekä kehitys- ja kokeilu ympäristöjä. Ekosysteemisopimus vahvistaa pääkaupunkiseudun kehitys- ja kokeilu ympäristöjen ja muiden yrityksiä tukevien palveluiden linkityksiä. Yrityksille syntyy tuotekehitystä ja liiketoimintaosaamista tukevia uusia palvelupolkuja.

Kaupunkien aktiivinen rooli painopisteeseen linkittyvissä kehittämishankkeissa tuottaa lisäarvoa. Kaupunkien sosiaali- ja terveystoimialan palvelut, toimitilat ja muut resurssit toimivat kehitys- ja kokeilu ympäristöinä. Kaupunkien aktiivinen osallistuminen tukee myös kehitettyjen ratkaisujen käyttöönottoa osaksi kaupunkien toimintaa, mikä voi vauhdittaa yritysten liiketoiminnan kehitystä.

Kehittämishankkeet voidaan kytkeä monipuolisesti kaupungin eri palveluihin – myös asiakkaiden hyvinvointia edistäviin ja ennaltaehkäiseviin palveluihin. Pääkaupunkiseudulla toimii useita korkeakouluja, tutkimuslaitoksia ja terveydenhuollon organisaatioita, joiden kanssa kehittämistoimintaa suunnitellaan yhdessä. Uudet aloitteet sovitetaan osaksi olemassa olevaa toimintaan.

4.3. Uudet oppimisympäristöt ja osaamisen digitaaliset ratkaisut

Pääkaupunkiseudulla on hyvät edellytykset kehittää merkittävää koulutusteknologiaan liittyvää yritystoimintaa. Koulutusjärjestelmän hyvä maine, merkittävä korkeakoulusektori ja digitaalinen osaaminen luovat painopistealueen menestykselle hyvät edellytykset. Pääkaupunkiseudulla on kehitetty kouluihin ja muihin oppimisympäristöihin kytkeytyviä kehitys- ja kokeilu ympäristöjä, jotka tukevat alan yritysten TKI-toimintaa. Teemassa tuetaan kaupunkien ja muiden toimijoiden kehitys- ja kokeilu ympäristöjä. Esimerkiksi jatkossa korkeakoulujen tutkimustoiminnalla voi olla aikaisempaa isompi rooli kokeiluprosesseissa.

Painopisteessä tuetaan seudun korkeakouluja ja muita oppilaitoksia kehittämään uudenlaisia osaamisen digitaalisia ratkaisuja ja koulutukseen liittyviä käytäntöjä. Mahdollisissa ESR-hankkeissa kehitettyjä ratkaisuja pilotoidaan eri kohderyhmillä ja tuetaan opetushenkilöstön osaamista yhteiskehittämiskäytännöissä sekä koulutukseen ja koulutusteknologiaan keskittyvässä liiketoiminnassa.

Kehittämistoimintaan kytketään yritysten liiketoimintaa tukevia palveluita. Kaupunkien aktiivinen rooli, kuten referenssikäytännöt ja tuotteiden pitkäkestoinen testaaminen, tukevat alan yritysten kasvua. Lisäksi kiinnitetään huomiota yritysten ja oppilaitosten osaamiseen ja mahdollisuuksiin koulutusteknologian ja koulutuspalveluiden viettiin liittyen. Uusien oppimista tukevien ratkaisujen käyttöönotto voi synnyttää laajoja yhteiskunnallisia vaikutuksia.

4.4. Uudet avaukset ja yleinen ekosysteemien kehittäminen

Painopisteen tarkoitus on lisätä sopimuksen joustavuutta pitkän ohjelmakauden aikana. Pääkaupunkiseutu on monipuolinen ja dynaaminen toimintaympäristö, jossa kehittyy ja kasvaa uusia innovaatio- ja liiketoimintaekosysteemejä. Painopisteen avulla on mahdollisuus reagoida nouseviin trendeihin ja tukea sellaisten uusien kasvualojen ja klustereiden syntyä, joita on vaikea ennakoida. Painopiste auttaa reagoimaan toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin.

Uusien nousevien teemojen rinnalla painopisteessä tuetaan poikkileikkaavasti pääkaupunkiseudun eri ekosysteemien kehitystä. Tällaisia ovat esimerkiksi yritysten teknologia- ja liiketoimintaosaamista tukevat, toimialariippumattomat, palvelut sekä pääkaupunkiseudun ekosysteemien kansainvälistymistä tukevat aloitteet. Toiminnassa voidaan korostaa esimerkiksi kansainvälisten osaajien houkutteluun ja kiinnittymiseen liittyviä toimintoja. Lisäksi kehittämistoiminnot voivat kohdistua esimerkiksi paikkaperusteisiin (yritys-, korkeakoulu- ja oppilaitoskampuset) innovaatio- ja liiketoimintaa tukeviin palveluihin tai eri organisaatioiden yhteistyötä pääkaupunkiseudulla fasilitoiviin toimintoihin.

Ekosysteemisopimusta toteutetaan niin, että neljanteen painopisteeseen ”Uudet avaukset ja yleinen ekosysteemien kehittäminen” ohjautuu vähemmän resursseja kuin kolmeen tarkemmin määriteltyn painopisteeseen.

4.5. Pääkaupunkiseudun ekosysteemisopimuksen organisoituminen

Ekosysteemisopimuksen varsinainen hankeportfolio alkaa rakentua vuoden 2021 aikana yhteistyössä alueen korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja elinkeinoelämän edustajien kanssa. Ekosysteemisopimuksen rahoitus ohjautuu painopisteiden välillä joustavasti toimintaympäristössä tunnistettujen tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaisesti.

Painopisteisiin suuntautuvat kehittämishankkeet jakautuvat kolmeen menetelmälliseen kokonaisuuteen: 1) kokeiluympäristöjen sekä innovatiivisten hankintojen kehittäminen ja hyödyntäminen; 2) tki-keskittymien toiminnan, rakenteiden ja osaamisen vahvistaminen sekä 3) yrityshautomot ja muut yrityspalvelut.

Yrityshautomoiden ja muiden yrityspalveluiden osalta toiminta keskittyy kohdennettuihin ja väliaikaisiin palveluihin sekä uusien palvelukonseptien kehittämiseen yhdessä korkeakoulujen ja muiden toimijoiden kanssa.

Pääkaupunkiseudun monitahoinen innovaatioympäristö ja kolmen kaupungin strategisten tavoitteiden huomioiminen sopimuskokonaisuudessa edellyttää erikseen resursoitua koordinaatiota. Kokonaisuuden koordinaatiosta vastaa erillinen hanke. Koordinaatio tukee ekosysteemisopimuksen kytkeytymistä kaupunkien ja laajemman ekosysteemin aitoihin tarpeisiin ja muuhun käynnissä olevaan kehittämiseen. Koordinaatio vastaa hankeportfolion rakentumisesta, hankkeiden välisestä yhteistyöstä ja hankkeiden seurannasta. Koordinaatiohanke tukee kaupunkien asettaman johtoryhmän työskentelyä ja kytkee kaupunkien resursseja mahdollisuuksien mukaan hankkeiden toimintaan. Koordinaatio kehittää pääkaupunkiseudun eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja tukee eri rahoitusinstrumenttien hyödyntämismahdollisuuksia alueella.

5. SOPIMUKSEN RAHOITUS

Valtio ja kaupunki yhdessä rahoittavat sopimuksen toteuttamista. Sopimusta rahoitetaan EU:n kestävän kaupunkikehittämisen rahoituksella vuosina 2021-2027 (EAKR, ESR ja soveltuvin osin JTF). Tätä ennen sopimusten toimeenpanon käynnistystä rahoitetaan kansallisesta alueellisesta kehittämisrahasta (AKKE-raha).

Kaupunkiseudun rahoituskehys sopimuksen mukaiseen toimintaan osoitetaan TEM:n alueellisissa rahoitusjakopäätöksissä (AKKE-rahoitus ja EU:n kestävän kaupunkikehittämisen rahoitus) pohjautuen sopimusohjeissa (TEM 24.6.2020) määritettyihin kriteereihin.

Ekosysteemisopimuksen kokonaisrahoituksessa sovelletaan ohjeellista jakosuhdetta, jossa paikallinen omarahoitusosuus (kaupungit ja muu julkinen rahoitus) on 40% ja EU:n kestävän kaupunkikehittämisen rahoituksen osuus 60% (EU ja valtio). Käynnistysvaiheen AKKE-rahoituksessa sovelletaan samaa rahoitussuhdetta. Mahdollisissa yliaalueellisissa teemaverkostoissa sovelletaan tästä poikkeavaa jakosuhdetta.

EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen sisältämiä rahoitusvälineitä voidaan erikseen hyödyntää sopimuksen mukaisten kokonaisuuksien (kuten investoinnit) toteuttamiseen.

Lisäksi ekosysteemisopimuksen painopistealueisiin ohjataan ohjelmakauden aikana mahdollisuuksien mukaan ESR- ja JTF-rahoitusta sekä muuta ohjelmakauden aikana käytettävissä olevaa rahoitusta.

6. TOTEUTUS JA SEURANTA

Kaupunkien kanssa solmittavat ekosysteemisopimukset yhdessä muodostavat EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelman kestävää kaupunkikehittämistä koskevan kaupunkikehittämisen suunnitelman. Kunkin kaupunkiseudun sopimuksessa toteutettavien toimenpiteiden tulee olla kaupunkikehittämisen suunnitelman mukaisia. Toimeenpanossa noudatetaan lakia alueiden kehittämisestä ja alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta ja rahoittamisesta. Hankkeiden tukikelpoisuuden arviointi perustuu Uudistuva- ja osaava Suomi 2021-2027 -ohjelman ohjelma-asiakirjaan.

Sopimuksen toteuttamista seurataan oheisen toimenpidesuunnitelman kautta, johon on kirjattu esimerkkejä hankkeiden mahdollisista teemoista. Toimenpideliitettä päivitetään, kun hankkeet täsmentyvät sopimuksen toteutuksen myötä.

Ekosysteemisopimuksen toteutusta varten Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupungit nimeävät johtoryhmän. Johtoryhmä vastaa sopimuksessa mainittujen strategisten painopisteiden mukaisten hankkeiden valinnasta ja toteutuksen seurannasta. Johtoryhmä voi määritellä tarkemmat hankkeiden hakukriteerit yhdessä rahoittavan viranomaisen kanssa ja päättää rahoitettavaksi esitettävistä hankkeista.

Pääkaupunkiseudun ekosysteemisopimus rakentuu erikseen resursoitavan koordinaatiohankkeen ympärille. Koordinaatiohanke tukee johtoryhmän työskentelyä ja seuraa ohjelmakauden aikana rakentuvan hankeportfolion tuloksellisuutta. Uusien hankkeiden valmistelu perustuu hankeportfolion ja toimintaympäristön analyysille.

Sopimuksen sisältöjä voidaan tarpeiden mukaan ja osapuolten välillä yhteisesti tarkistaa sopimuskauden aikana sopimusasiakirjaa päivittämällä. Niin ikään, mikäli sopijaosapuolen edellytykset sopimuksen toteuttamiseen oleellisesti muuttuvat, sopimusta voidaan tarkistaa

tai se voidaan purkaa sopijaosapuolen aloitteesta. Tarkistaminen ja purkamisilmoitus tehdään kirjallisesti.

Ekosysteemisopimuksiin osallistuvien kaupunkien, työ- ja elinkeinoministeriön ja muiden sopimuksissa mukana olevien kansallisten toimijoiden välille perustetaan kansallinen ohjausryhmä, jonka tehtävänä on koordinoida ja seurata sopimusten toteuttamisen kokonaisuutta. Ohjausryhmän tarkoituksena on myös varmistaa hyvä vuorovaikutus kaupunkiseutujen kanssa tavoitteena sopimusten laadukas ja tuloksellinen toteuttaminen ja vertaiskehittäminen.

Sopimus astuu voimaan kaikkien osapuolten allekirjoitettua sen ja päättyy 31.12.2027.

Allekirjoitukset

Mika Lintilä

Elinkeinoministeri

Työ- ja elinkeinoministeriö

Sami Sarvilinna

Kansliapäällikkö

Helsingin kaupunki

Jukka Mäkelä

Kaupunginjohtaja

Espoon kaupunki

Ritva Viljanen

Kaupunginjohtaja

Vantaan kaupunki

LIITE: Alustava toimenpidesuunnitelma

Liite 1: Alustava toimenpidesuunnitelma

Pääkaupunkiseudun ekosysteemisopimus koostuu viidestä kokonaisuudesta. Koordinaatiohanke muodostaa pääkaupunkiseudun ekosysteemisopimukselle rakenteen ja tukee pääkaupunkiseudun innovaatioekosysteemin keskinäistä verkottumista valituissa teemoissa. Neljä muuta kokonaisuutta ovat sisällöllisiä painopisteitä, joita edistetään sopimuksen kautta rahoitettavilla EAKR-hankkeilla. Mikäli mahdollista, painopisteisiin ohjataan myös muulla EU-rahoituksella käynnistettäviä kehittämishankkeita (esim. ESR- ja JTF-rahoitusta).

Kaupunkien asettama johtoryhmä päättää ekosysteemisopimuksen puitteissa rahoitettavaksi esitetyistä hankkeista myöhemmin tarkentuvien hakumenettelyjen ja hankesuunnitelmien perusteella. Pääkaupunkiseudun sopimuksen toteutuksessa korostuvat toimenpiteiden oikea-aikaisuus ja täydentävyys. Koordinaatiohankkeen tavoitteena on ylläpitää hyvää kuvaa painopisteiden toimintaympäristöstä sekä ekosysteemisopimuksen hankeportfoliosta. Pääkaupunkiseudun monitahoisessa innovaatioympäristössä pitää varmistaa, että käynnistettävillä hankkeilla on selkeä oma rooli ja välttää päällekkäisyyksiä eri organisaatioiden kehittämistoiminnan välillä. Hankkeista rakennetaan toisiaan täydentäviä, ja jatkumoina muodostavia, kokonaisuuksia, joiden synnyttämä kriittinen massa tukee positiivista kehitystä valituissa painopisteissä.

Pääkaupunkiseudun ekosysteemisopimus rakentuu hankeportfolioksi, jonka kehittämistoimenpiteet tukevat yritysten TKI-toimintaa ja liiketoimintaosaamista niin, että yritykset pystyvät kehittämään uusia tuotteita, kasvattavat liiketoimintaansa ja rekrytoivat uusia työntekijöitä. Hankkeet tukevat oppilaitosten, kaupunkien, yritysten ja muiden toimijoiden keskinäistä yhteistyötä ja osaamista valituissa painopisteissä. Hanketoiminta auttaa kaupungeja vastaamaan kestävästä kaupunkikehittämisen haasteisiin. Ekosysteemisopimuksen resurssit ohjautuvat painopisteiden välillä havaittujen tarpeiden ja ehdotettujen hankesisältöjen mukaisesti.

Kaikissa ekosysteemisopimuksen painopisteissä toteutetaan kolmeen menetelmälliseen kategoriaan jakautuvia hankkeita ja toimenpiteitä. Ensinnäkin painopisteissä toteutetaan kehitys- ja kokeiluympäristöihin sekä innovatiivisten hankintojen kehittämiseen ja hyödyntämiseen liittyviä hankkeita. Toiseksi painopisteissä vahvistetaan teemoihin liittyvien TKI-keskittymien toimintaa, rakenteita ja osaamista. Kolmanneksi painopisteissä kehitetään yritysten liiketoimintaa tukevia palveluita sekä yrityskeskittymiä, -verkostoja ja -hautomoita.

Lisäksi ekosysteemisopimuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan ESR- ja JTF-rahoitusta ja toteutetaan instrumenttien mahdollistamia toimenpiteitä. Esimerkiksi kansainvälisten osaajien houkuttelu ja kytkeminen osaksi pääkaupunkiseudulla valittuja painopisteitä tukee muita kehittämistoimenpiteitä.

Pääkaupunkiseudun hankeportfolion tarkempi rakentaminen käynnistyy vuonna 2021 koordinaatiohankkeen tukemana. Hankeportfolio rakentuu kaupunkien, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yhteistyöllä. Seuraavaksi on kuvattu painopistekohtaisesti hanke-esimerkkejä, joita ekosysteemisopimuksella voitaisiin toteuttaa.

1) Älykkäät ja kestävät kaupunkiratkaisut

Painopisteessä ”Älykkäät ja kestävät kaupunkiratkaisut” tuetaan kehittämishankkeita, jotka edistävät samanaikaisesti yritysten tutkimus- ja tuotekehitystoimintaa ja tarjoavat kaupungeille hiilineutraalius- ja muihin kaupunkiympäristön kestävyttä tukeviin tavoitteisiin liittyviä ratkaisuja. Hankkeiden ajatuksena on, että kaupunkien aktiivinen osallistuminen luo lisäarvoa yritysten, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten tutkimus- ja tuotekehitysprosesseihin.

Hankeportfolio tarkentuu ohjelmakauden edetessä tiettyihin teemoihin, mikä tukee hanketoiminnan vaikuttavuutta. Todennäköisimmät teemapainotukset liittyvät rakennettuun ympäristöön (mm. energiatehokkuusinvestoinnit sekä rakentamisen uudet vähähiiliset ja digitaaliset ratkaisut), aluetason energiaratkaisujen kehittämiseen, kiertotalouden ja urbaanin ruuantuotannon ratkaisuihin sekä älykkääseen ja kestäväan liikenteeseen.

Kaupungit tukevat tutkimus- ja tuotekehitysprosesseja mahdollistamalla yrityksille ja korkeakouluille osallistumisen kehitys- ja kokeiluprosesseihin käyttäjälähtöisissä ympäristöissä sekä kytkeällä toimintaa kaupunkien palveluiden kehittämiseen. Hankkeissa on mahdollista rakentaa siltaa kokeilu- ja pilottitoiminnoista kaupunkien hankintoihin, mikä edistää yritysten liiketoiminnallisia tavoitteita. Kaupunkien esille nostamat haasteet luovat kysyntää uusille ratkaisuille.

Painopisteessä toteuttavat kehittämishankkeet voivat käsitellä mm. seuraavia aiheita:

- Yritysten tuotekehitystoimintaa tukevien kehitys- ja kokeilu ympäristöjen organisoiminen energiatehokkuusremonttikohteissa.
- Rakentamisen uudet vähähiiliset ja digitaaliset ratkaisut.
- Aluetason (District) kokeilu ympäristöjen kehittäminen ja hyödyntäminen (esim. liikenne, energia, kiertotalous).
- Uraanin ruuantuotannon innovaatio- ja liiketoimintaekosysteemin sekä kokeilu ympäristöjen kehittäminen.
- Liikkumiseen liittyvien kokeilumahdollisuuksien kehittäminen ja fasilitointi.
- Jakamistalouteen liittyvät kokeilut ja liiketoimintamallien kehittäminen.
- Työmaihin ja logistiikkaan liittyvät vähähiiliset ratkaisut.

Ohjelmakauden aikana toteuttavat hankkeet perustuvat havaittuihin tarpeisiin ja kehittämismahdollisuuksiin. Hankkeet pyritään kytkeään toimintaympäristöön niin, että ne hyötyvät mahdollisimman paljon olemassa olevista resursseista, prosesseista ja verkostoista. Pääkaupunkiseudulla toimii teemaan painottuvia kehitys- ja kokeilu ympäristöjä sekä alan oppilaitoksia, tutkimustoimintaa ja ekosysteemiä tukevia toimijoita.

2) Hyvinvointi ja terveysteknologia

Painopisteessä "Hyvinvointi ja terveysteknologia" rahoitetaan kehittämishankkeita, jotka tukevat pääkaupunkiseudulla merkittävän terveysteknologia-alan yrityksiä ja kehittävät hyvinvointia vahvistavia ratkaisuja (ml. ennaltaehkäisevät toimintamallit). Kaupunkien rooli kehitys- ja kokeilu ympäristönä tuo yritysten, tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen toimintaan lisäarvoa. Kehitys- ja kokeilutoimintaan voidaan kytkeä kaupunkien palveluita, jolloin kehitysprosesseihin saadaan mukaan asiakkaiden ja työntekijöiden näkemyksiä. Kaupunkien tarpeista kehityt ratkaisut voivat tarjota toimintaan uudenlaisia työkaluja. Polkujen rakentaminen hankintoihin tukee yritysten liiketoiminnan kehitystä.

Hankkeilla voidaan tukea korkeakoulujen ja muiden toimijoiden tutkimusinfrastruktuureja ja kehitysympäristöjä sekä korkeakoulujen yritys lähtöisiä TKI-projekteja ja muita yritys yhteistyön malleja. Hankkeet tukevat pääkaupunkiseudulla toimivien organisaatioiden keskinäistä verkottumista ja erityisesti yrityksille suunnattuihin tukipalveluihin liittyvää työnjakoa ja koordinaatiota.

Painopisteessä toteuttavat kehittämishankkeet voivat käsitellä mm. seuraavia aiheita:

- Kaupunkien sosiaali- ja terveystoimialalla toteuttavien kehitys- ja kokeilumahdollisuuksien fasilitointi ja toimintamallien kehittäminen.

- Hyvinvointia lisäävien ja ennaltaehkäisevien toimintatapojen yhteiskehittäminen kaupungeissa yhdessä yritysten, tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen kanssa.
- Tutkimuksesta liiketoimintaan -toimintamallien kehittäminen (esim. Spark- ja BioDesign-toiminta)
- Uusien yritysten, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten toimintaa tukevien TKI-projektien ja palvelukokonaisuuksien kehittäminen.
- Terveysteknologia-alan yrityksiä tukevien tutkimusinfrastruktuurien ja kehittämisympäristöjen vahvistaminen pääkaupunkiseudun korkeakouluissa.
- Painopisteessä toimivien kehitys- ja kokeiluympäristöjen kansainvälisen näkyvyyden ja toiminnallisuuden kehittäminen.

Ohjelmakauden aikana toteuttavat hankkeet perustuvat toimintaympäristössä havaittuihin tarpeisiin ja kehittämismahdollisuuksiin. Alan innovaatio- ja liiketoimintaekosysteemit ovat pääkaupunkiseudulla hyvin vahvoja. Toimintaa voidaan kehittää jo olemassa olevien ekosysteemiorganisaatioiden (esim. Health Capital Helsinki), kehitys- ja kokeiluympäristöjen sekä useiden oppilaitosten toiminnan pohjalta.

3) Uudet oppimisympäristöt ja osaamisen digitaaliset ratkaisut

Painopisteessä ”Uudet oppimisympäristöt ja osaamisen digitaaliset ratkaisut” rahoitetaan kehittämishankkeita, jotka vauhdittavat koulutusteknologiaa kehittävien yritysten liiketoimintaa sekä auttavat yrityksiä ja oppilaitoksia yhteiskehittämään oppimista tukevia ratkaisuja ja toimintatapoja. Hankkeissa voidaan tukea oppilaitosten keskinäistä yhteistyötä sekä uudenlaisten oppimisympäristöjen kehittämistä yhdessä yritysten ja opiskelijoiden kanssa.

Mahdollista ESR-rahoitusta voidaan käyttää kehitettyjen ratkaisujen pilotointiin sekä uudenlaisten koulutussisältöjen kehittämiseen. ESR-hankkeilla voidaan tukea opetushenkilöstön osaamista yhteiskehittämisprosesseissa sekä koulutukseen ja koulutusteknologiaan keskittyvässä liiketoiminnassa.

Kaupunkien ja oppilaitosten kehitys- ja kokeiluympäristöt mahdollistava yritysten tuotekehitysprosessit autenttisissa ympäristöissä. Kaupunkien haasteisiin perustuvat ratkaisut luovat markkinoita uudenaikaisille palveluille. Hankkeissa pyritään lähentämään kokeiluprosessien ja hankintojen välistä yhteyttä. Toisaalta hankkeissa voidaan tukea yritysten ja oppilaitosten koulutuspalveluiden ja koulutusteknologian vientiin liittyvää osaamista. Kehittämishankkeet auttavat rakentamaan pääkaupunkiseudulle kansainvälistä koulutusteknologiaan liittyvää näkyvyyttä sekä luomaan toimintatapoja ulkomaisten yritysten ja osaajien houkuttelemiseksi alueelle.

Painopisteessä toteuttavat kehittämishankkeet voivat käsitellä mm. seuraavia aiheita:

- Varhaiskasvatukseen, kouluihin ja muihin oppimisympäristöihin liittyvien kehitys- ja kokeilumahdollisuuksien fasilitointi ja toimintamallien kehittäminen.
- Uudenlaisten oppimisympäristökonseptien kehittäminen ja pilotointi oppilaitosinvestointien yhteydessä.
- Yritysvetoisten oppimisympäristö ja oppimISRatkaisujen kehittäminen ja pilotointi.
- Korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten tutkimustyön vahvempi integroiminen kouluissa ja muissa oppimisympäristöissä tapahtuvaan kehitys- ja kokeilutoimintaan – esimerkiksi kehitettyihin ratkaisuihin liittyvän vaikuttavuustiedon koostaminen.
- Koulutusteknologiaa kehittävien yritysten liiketoimintaosaamisen tukeminen – esimerkiksi vienninedistämiseen liittyvät toimenpiteet.
- Koulutusteknologiaa kehittävien organisaatioiden tutkimus- ja tuotekehitysyhteistyön koordinointi ja kansainvälisen näkyvyyden rakentaminen.
- Kehitettyjen koulutusratkaisujen pilotointi eri kohderyhmissä.

Ohjelmakauden aikana toteuttavat hankkeet perustuvat toimintaympäristössä havaittuihin tarpeisiin ja kehittämismahdollisuuksiin. Painopisteeseen liittyvä yritystoiminta on keskittynyt Suomessa vahvasti pääkaupunkiseudulle. Lisäksi pääkaupunkiseudulla on tuettu koulutusalan kehitys- ja kokeilu ympäristöjä sekä yrityspalveluita, mikä tukee ekosysteemisopimuksen resurssien tehokasta hyödyntämistä.

4) Uudet avaukset ja yleinen ekosysteemien kehittäminen

Painopisteen ”Uudet avaukset ja yleinen ekosysteemien kehittäminen” tarkoitus on lisätä sopimuksen sisällöllistä joustavuutta pitkän ohjelmakauden aikana. Painopiste auttaa reagoimaan toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin sekä tarttumaan uusiin kasvumahdollisuuksiin, joita sopimuksen valmistelun yhteydessä ei ole pystytty ennakoimaan.

Kehittämishankkeiden tavoitteena voi olla uusiin ilmiöihin tarttuminen ja niihin liittyvien ekosysteemien ensimmäisten keskinäisten yhteyksien luominen. Kehittämishankkeet voivat tarjota esimerkiksi korkeakouluille mahdollisuuden selvittää jonkin uuden teknologian potentiaalia ja koota asian ympärille kiinnostuneita yrityksiä. Toisaalta joustavasti suunnattavat hankkeet voivat auttaa reagoimaan yllättäviin negatiivisiin muutoksiin toimintaympäristössä. Toisaalta hankkeet voivat olla mahdollisuuden tukea olemassa olevan teknologian käyttöönottoa muissa ekosysteemisopimuksen temaattisissa painopisteissä (esimerkiksi kehittyneet tuotantomenetelmät tai digitaaliset luovien alojen osaaminen).

Painopisteessä voidaan toteuttaa myös toimialariippumattomia kehittämistoimenpiteitä, jotka hyödyttävät pääkaupunkiseudun innovaatio- ja liiketoimintaekosysteemejä kokonaisuutena. Toimenpiteitä voivat olla mm. laajasti saatavilla olevat yrityspalvelut, erilaisten palveluiden työnjaon koordinointi ja pääkaupunkiseudun kansainvälisen näkyvyyden kehittäminen. Hankkeet voivat olla myös paikkaperusteisia – esim. erilaisten oppilaitos-, korkeakoulu- ja yrityskampusten kehittäminen toiminnallisina kokonaisuuksina. Erityisesti ESR-rahoitusta voidaan suunnata kansainvälisten osaajien houkuttelua ja kiinnittymistä tukevaan toimintaan.

Painopisteessä toteuttavat kehittämishankkeet voivat käsitellä mm. seuraavia aiheita:

- Nousevien teknologioiden potentiaalin selvittäminen ja yritysverkostojen kokoaminen osana korkeakoulujen yritysysteistyötä.
- Teknologioiden soveltaminen ekosysteemisopimuksen painopistealoilla (esim. XR-teknologiat, kehittyneet tuotantomenetelmät ja digitaalisten luovien alojen osaaminen).
- Kehittyneiden valmistusmenetelmien mahdollisuudet painopistealoilla toimivissa yrityksissä (esim. kestävät kaupunkiratkaisut ja terveysteknologia).
- Toimialariippumattomien yrityspalveluiden kehittäminen sekä yrityspalveluihin liittyvien verkostojen kehittäminen (esim. Maria01, pääkaupunkiseudun yrityspalveluorganisaatioiden työnjaon ja kansainvälisen yhteistyön edistäminen).
- Oppilaitos-, yritys- ja korkeakoulukampusten kehittäminen yrittäjyys- ja innovaatioekosysteemeinä.
- Kansainvälisten osaajien houkuttelu ja kiinnittyminen pääkaupunkiseudun ekosysteemeihin.
- Yhteiskehittämisen kyvykkyysien kehittäminen (esim. opettajat, hoitohenkilökunta, asiakkaiden ja asukkaiden digitaidot).

Ohjelmakauden aikana toteuttavat hankkeet perustuvat toimintaympäristössä havaittuihin tarpeisiin ja kehittämismahdollisuuksiin. Pääkaupunkiseudun innovaatioekosysteemissä toimii runsaasti uusia avauksia etsiviä organisaatioita, joita voidaan tukea joustavalla mahdollisuudella käynnistää kehittämishankkeita. Toiminnan tavoitteena on saada liikkeelle jotain uutta.

Ekosysteemisopimusta toteutetaan niin, että neljanteen painopisteeseen ohjautuu vähemmän resursseja kuin kolmeen tarkemmin määritellyyn painopisteeseen.

5) Koordinaatiohanke

Pääkaupunkiseudun ekosysteemisopimuksen koordinaatiohanke käynnistetään vuonna 2021 alueellisella kehittämisrahalla (AKKE-raha). Hanke toimii AKKE-rahalla vuoden 2023 loppuun saakka. Tämän jälkeen koordinaatiohanke suunnitellaan uudelleen ja käynnistetään EAKR-rahoituksella. Lähtökohtana on, että koordinaatiohanke toimii koko ohjelmakauden ajan. Koordinaatiohanke luo rakenteen pääkaupunkiseudun ekosysteemisopimukselle ja tukee pääkaupunkiseudun innovaatioympäristön keskinäistä verkottumista valituissa painopisteissä. Koordinaatiohankkeen tehtävät täsmentyvät tarkemman hankesuunnittelun aikana. Alustavasti tehtäviin kuuluu mm. seuraavia asioita:

- Varmistaa yhdessä kaupunkien asettaman johtoryhmän kanssa, että pääkaupunkiseudun ekosysteemisopimuksella on ohjelmallinen rakenne, jonka puitteissa syntyy työ- ja elinkeinoministeriön kanssa sovittujen painopisteiden mukaisia hankkeita.
- Kytkeä toiminta kaupunkien ja laajemman ekosysteemin tarpeisiin, toimintaan, muuhun kehittämiseen ja resursseihin. Kohdentaa toimintaa erityisesti sellaiseen toimintaan, jossa kaupungin aktiivisella roolilla on selkeä lisäarvo yritysten ja korkeakoulujen tki-toimintaan.
- Tukea pääkaupunkiseudun kuntien yhteistyötä ja varmistaa alueen yrityksille avoimet osallistumismahdollisuudet toimintaan.
- Koota yhteen ekosysteemitomijoita valituissa aihealueissa ja varmistaa, että he ovat tietoisia hankkeiden yhteistyömahdollisuuksista ja sekä ekosysteemisopimukseen ja muihin instrumentteihin liittyvistä rahoitusmahdollisuuksista.
- Tukea hankkeiden valmistelua yhdessä johtoryhmän kanssa selvittämällä erilaisten kehittämishankkeiden tarpeellisuutta sekä määrittelemällä niille asetettavia tavoitteita. Lisäksi koordinaatiohanke tukee hankkeiden valmistelua niin, että toimenpiteet ovat toteutuskelpoisia ja yhteensopivia rakennerahasto-ohjelman kanssa.
- Seurata ekosysteemisopimuksen kautta rahoitettavien hankkeiden toimintaa ja ylläpitää tilannekuvaa niiden edistymisestä ja tuloksista. Koordinaatiohanke kokoaa toiminnasta koosteita johtoryhmälle ja työ- ja elinkeinoministeriön asettamalle ohjausryhmälle.
- Koordinaatiohanke seuraa hankeportfolion rakentumista teemoittain ja tunnistaa havaintojen perusteella tarpeellisia hankeaihoita jatkovalmisteluun. Koordinaatiohankkeen tavoitteena on vaikuttaa siihen, että hankkeista muodostuu toisiaan tukevia kokonaisuuksia.
- Tukea tarvittaessa hankkeiden viestintää esimerkiksi koostamalla hankkeiden tuloksia suuremmiksi kokonaisuuksiksi.

Koordinaatiohankkeella voi olla merkittävä katalyyttinen luonne. Hanke luo yhteyksiä kaupunkien ja muiden organisaatioiden välillä valituissa painopisteissä. Syntyvät verkostot muodostavat uusia konsortioita ja yhteistyökumppanuuksia, jotka voivat hakea rahoitusta ekosysteemisopimuksen ulkopuolisista instrumenteista. Koordinaatiohanke vahvistaa pääkaupunkiseudun innovaatioekosysteemiin ja yrityspalveluihin liittyvää koordinaatiota.